

Erősödő barátság*

A Fekete-tenger és a szőke Tisza édestestvérek, csak földrajzi értelemben vannak távol egymástól. Amilyen természetességgel siet idősebb nővérehez a mi városunkat kettészelő folyó, olyan természetességgel találkozott a történelemben a két nép, a két város.

Szeged és Odessza barátsága immár történelmi. A Nagy Októberi győzelme után a mi népünk legjobbjai, történelmünk talán legvilágosabb, csodálatos pillanataiban, elsőként követték Októberi példáját. A magyar hadifoglyok közül sokan találtak rá az igazi célra. Szovjet-Oroszország földjén, ismerték fel helyüket és feladataikat az internacionalisták soraiban, majd később a Vörös Hadsereg egységeiben vállalva szovjet bajtársaikkal.

Azt tartja a magyar népi bölcsesség, hogy az igazi barátot a bajban ismeri meg az ember. S íme, az 1944 őszén hazánk földjére érkező felszabadító Vörös Hadsereg egy becsapott, megtevesztett nemzettől ösztönözött barátjaként jött el — áldozva vért, életeket, elhözva az új élet reményét. A szovjet hadsereg katonái között sokan voltak, akik éppen Odesszából, a hős városból indultak el a hadak útján, s jó néhányan magyar internacionalisták, igaz hazafiak, akik visszafelé fordítva fegyverüket, együtt küzdöttek a szovjet katonákkal Európa feldúlt csatatereiben. Ez a két történelmi egymásra találás, sok ismeretség, barátság, személyes kötődés a két nép testvérségének alapköveit jelentette. A felszabadulás után bennünket, a két ország fiatal összekapcsolt a közös történelmi cél, a szocializmus építése. A két nép, a két ország barátsága egyre jobban szélesedett, konkrétta vált, a személyes barátságok pecsétjei által hitelesítetté. A városok közötti kapcsolatok fejlődésének rajtköve az 50-es évek vége — azóta mind Szeged, mind Odessza vezető szervei, politikai társadalmi és tömegszervezetei, egész lakossága azon munkálkodik, hogy a kapcsolatok gazdagodjanak, gyümölcsözően fejlődjenek.

A két város történelme, szerepe hazája történetében, gazdag hagyományai, építészeti szépségei és csodálatos természeti viszonyai egyenes útjelzők voltak a

testvéri kézfogáshoz. A kapcsolat további erősítése internacionalista kötelességünk és történelmi felelősségünk. A tapasztalatok kicserélése, a barátság elmélyítése, a közös feladatok megoldásáért folytatott harc kiszélesítése közelebb visz valamennyiünket nagy céljaink megvalósításához. Az együttműködés fejlesztése és erősítése annak a *Janus-arcú* történelmi igazságnak a felismerése, hogy részint elősegíti országainkon belüli gazdasági, politikai és társadalmi feladataink elérését, ugyanakkor nemzetközi jelentősége, internacionalista példája is óriási.

Az elmúlt évek eredménye, hogy a két város közötti kapcsolat mindinkább differenciálódik és konkretizálódik. Megtalálták egymást a két város gyárjai és üzemei, s ezáltal erősödik gazdaságépítő munkánk; felvették a kapcsolatokat a politikai, társadalmi és tömegszervezetek, ezáltal szélesedik az egymásról szerzett ismeret és tapasztalat; a két város tudományos műhelyeiben mind több közös témán dolgoznak a kutatók és szakemberek; a kultúra és a művészet nagykövetei az egymás városába látogató operisták, muzsikusok, képzőművészek; s a barátságvonatok fiataljai, munkásai, termelőszövetkezeti dolgozói a személyes élmények szívet melegítő bizonyosságaival teszik le voksukat barátságunk, testvérségünk mellett. Ma már nyugodtan mondhatjuk: ismerjük egymás történelmét, forradalmi hagyományait, ismerjük a művészeti élet kiválóságait, a tudomány reprezentánsait; s ismerjük egymás dolgos hétköznapijait, a szocializmus építésének eredményeit; s ismerjük egymást — munkások, mezőgazdasági dolgozók, értelmiségiek —, ha nem is arcról, de a közös gondolatokból, érzésekből, sikerekből és gondokból.

Szeged első között volt a testvérvárosi kapcsolatok felvételében. Szeged és Odessza együttműködésének eredményeként született meg és fejlődött a két megye, Odessza és Csongrád megye egyre gazdagodó kapcsolata. Eredményeinket bizonyítja, hogy rendszeresek a tapasztalatcserék, gyakran találkoznak a két város politikai, társadalmi és tömegszervezeteinek képviselői, mind gyakrabban indulnak el a testvérvárosba a barátságvonatok, turistacsoportok, s egyre többször köszönhetjük egymás művészeti életének képviselőit.

Ilyenkor ősszel mi is, akárcsak szovjet barátaink — forradalma-

kat köszöntünk. Együtt tisztelgünk a Nagy Októberi Szocialista Forradalom világhódolatát adó győzelme előtt, köszöntjük a magyar történelem csodálatos 133. napjának, a Tanácsköztársaságnak előfutárát, az őszirózsás forradalmat, melynek az idén 60. évfordulója lesz. Ugyancsak hatvanéves pártunk, a Magyar Szocialista Munkáspárt elődje, az 1918-ban megalakult Kommunisták Magyarországi Pártja. S ilyenkor ősszel — október 11-én — ünnepeljük Szeged felszabadulásának évfordulóját is. Az ünnepelés egyúttal a hála és a köszönet alkalma is. Köszönet a szovjet népnek, a felszabadító szovjet hadseregnek, hogy elkergette hazánk földjéről a fasiszta hordákat, s megteremtette az új élet lehetőségét, a szocialista fejlődés reményét. E reményt az elmúlt 34 év alatt a Szovjetunió segítségével igyekeztünk valóra váltani, hazánk szépülő, gazdagodó földje eredményeink példája. Tudjuk, hogy gyarapodásunkban, épülésünkben benne van a Szovjetunió népének áldozatos munkája, megannyi világraszóló gazdasági, politikai, társadalmi sikere. Öszintén örülünk a szovjet nép és testvérvárosunk, Odessza hős város sikereinek, osztozunk gondjaikban. Most, amikor kapcsolatunkat ünnepeljük, Odessza terület és Csongrád megye barátsági hetének eseményei zajlanak, még inkább érdeklődésünk, gondolataink és érzéseink homlokterébe kerül a két testvérváros. Sok-sok rendezvény, kiállítás, elvtársi találkozó erősíti barátságunkat, fűzi még szorosabbra a közös szálakat. Ez a mostani alkalom jó lehetőséget kínál arra, hogy a meglevő eredményeket számba véve föltérképezzük a továbblépés, testvéri kapcsolataink fejlesztésének még kiaknázatlan lehetőségeit. Biztosak vagyunk abban, hogy ez a kapcsolat olyan sokrétű és gazdag, mint maga az élet, s ezt a két testvérváros lakossága mindig igaz szívből és sokszínűségében kiteljesíteni.

Mi, szegedi kommunisták és a Tisza-parti város lakossága kívánjuk a Fekete-tenger gyöngyszeme, Odessza kommunistáinak és minden lakójának; a marxizmus-leninizmus alapján érjenek el hatalmas sikereket társadalmuk építésében, a kommunizmus megteremtésében, nagy eredményeket a X. öt éves terv feladatainak megvalósításában. A szovjet nép sikerei bennünket is bátorítanak, erősítenek és lelkesítenek saját feladataink valóra váltásában. Kívánjuk, hogy két évvel később, immár történelmi kapcsolatunk a jövőben is szélesedjen, és mélyüljön, a két testvérváros, Szeged és Odessza minden lakójának öröme.

TÖRÖK JÓZSEF,
a szegedi városi pártbizottság első titkára

Harcokban edződünk

Mennyi emlék tör föl bennem. Keresek, kutatok gondolataim tárházában. Mit is mondjak el, hiszen életem meghatározója, immár 59 éve a párt szolgálata. Hogyan is kezdődött? A szemtanúi hitelességével mondom el 83 évesen, visszaképzve a hősikorra, s egy kicsit a fiatalágom éveire is.

Véget ért az első világháború, 1918-at írtunk. Oroszországban létrejött a szovjethatalom, a munkások, a parasztok forradalma megrendítette a világot. Európa több országában a proletariátus elérkezettnek látta az időt, hogy az orosz munkásosztály példájára megdöntse a burzsoá hatalmat, s kézbe vegye sorsának irányítását. Gyere közénk! — hangzott a hívás, s 1918-ban, Debrecenben tanúja lehettem a párt megalakulásának, 1919-től magam is a párt tagja lettem. Az első feladat nagy próbatételt jelentett: a proletárforradalm kivívása és megvédése Magyarországon. A hívó szóra fegyvert fogtam: ott voltam a debreceni Korona-szállóban, ahol elkészült a forradalmi harc terve. A 39-es dandár törzsének különítményébe osztottak be. Feladatunk a rendfenntartás, az ellátás, s ezenkívül még a szabotázsakciók felszámolása volt.

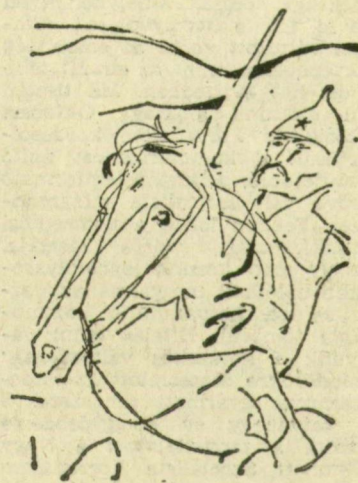
Parancsnokunk Sári Szabó Tibor volt, politikai megbízottunk pedig a ma már legendás híró Karikás Frigyes. Ő, ha csak tehette, közöttünk tartózkodott. Közvetlen természetessége, tisztelettel parancsoló egyénisége lelkesített bennünket. Példaképnek tekintettük. Magával ragadóan politizált, nevelt, irányított. Világos és egyértelmű beszédét mindenki megértette és lelkesen fogadta. Amikor fegyveresen támadtak a tanács hatalomra, Karikás Frigyes buzdító szavára egy emberként indultak a frontra. Egy osztrák századdal harcoltunk együtt. Tiszafüred és Poroszló között, a Tisza-hídfőnél foglaltunk el tüzelőállást. A harcokban sok vöröskatonát veszítette életét, vagy sebesült meg, védve a tanács hatalmat.

A front egyre jobban szűkült, Egerbaktán, Rimaszombaton át újabb állásokba vonultunk. A Tiszánál jöttünk le a Sajó torkolatáig, hogy itt átkelve, ismét felvegyük a harcot a támadó román királyi csapatokkal. Eközben súlyos kezűlést kaptam, kórházba szállítottak.

A Tanácsköztársaság veresége a kórházban ért, s fogolyként a Scheideemann-lágerbe kerültem. 1920-ban szabadultam, s ekkor érkeztem haza Debrecenbe. A vasútnál mint vonatfékező dolgoztam. Néhány nappal hazaérkezésem után, 1920. március 27-én detektívek kerestek. Annyit közöltek velem, hogy kihallgatásra visznek. A rendőrségen Roncsik Rezső rendőrkapitány a vallást akkora pofonnal kezdte, hogy majdnem a falnak estem. Összeláncolt kezem sem akadályozott abban, hogy visszaüssek, Erre elszabadult a pokol. Ahányan a szobában tartózkodtak, mind nekem estek. A bikacsökök csapásai csakhamar sok sebből vérzővé, magammal tehetetlenné tettek. Félig agyonverve, véresen vittek le a fogdába, ahol Nagy József, volt századparancsnokom vigasztalt és próbált ápolni.

A kihallgatásoknak ilyen mód-szere a politikai foglyokkal szemben természetes volt. E kínzások hatására a vöröskatonák társaim közül Zivi Józsefet kétszer kellett megoperálni súlyos vesesérülések miatt. A kivallatások során szerzett súlyos betegség miatt Szatmáry József és Török Péter meghalt.

A kínzásoknak és sanyargatásoknak a legválogatosabb formáit találták ki és alkalmazták. Jól emlékszem, hogy az egri fogházból — ahol a bírósági tárgyalást vártuk — Tormási Károly villanyserelő, a Vörös Hadsereg zászlóaljparancsnoka megszökött. Megtorlásul három napra megvonták tőlünk az ételmet és a vizet. Állapotunk annyira leromlott, hogy orvosi rendeletre kénytele-

nek voltak beszűntetni a teljes koplaltatást.

Ilyen körülmények között vártuk a tárgyalás napját. A vádiratot Kóczián királyi ügyész 1920. október 4-én nyújtotta be tizenhét vádlott ellen.

Az ügyész vádemelési indítványában lázadás, jogtalan eltulajdonítás, rablás és gyilkosság bűntettével vádolt bennünket. A vádiratban — melyet ma is őrzök — ez áll: „Terheltek valamennyi cselekményt mint a Tanácsköztársaság fegyveres erejének tagjai a Tanácsköztársaság fenntartása érdekében követték el, s így az ügyben az 1039/1919. M. E. sz. rendelettel szabályozott gyorsított eljárás szerint megtartandó főtárgyalásra az egri kir. törvényszék, mint büntető bíróság illetékes.”

A tárgyalóteremben sok volt a hangadó, akik többször kiáltották, hogy „fel kell őket akasztani”. A tanúk azonban nem vallottak ellenünk. Az ítéletet állva hallgattuk. „A magyar szent korona nevében” Nagy Józsefet halálra, Szatmári Bélát és Tóth Lajost életfogytig tartó, Csordás Sándort és Szatmáry Józsefet 10 évi, Török Károlyt, Török Pétert, Bodnár Lajost, Zivi Józsefet, Weisz Jenőt, Vadász Lászlót, Vadász Istvánt, Törő Lászlót, Törő Ferencet és Sándor Lajost 6–8 évi, Kendel Gyulát 5 évi és Cz. Nagy Etelt 2 évi fegyházbüntetésre ítélték az egri kir. törvényszék.

Mielőtt Egerből a váci fegyházba szállítottak volna bennünket, megérkezett a halálra ítélt Nagy József kegyelmi kérvényének elutasítása. 1921. március 18-án engedélyt kaptunk, hogy egyenként, fegyveres őrs kíséretében, a sirlomházban elbúcsúzzunk tőle.

Másnap, a kora reggel csendjét a nehéz láncok csörgése verte fel. Nagy Józsefet kísérték a vesztőhelyre. Míg végigért a folyosón, hangosan kiáltotta: „Szerpusztok fiúk! Isten veletek!”

A kivégzésre összegyűlt gyűlésvész banda felé így kiáltott: „Ti mind idekerültök, bitangok! Eljén a világhorradalom! Gyere bakó, végezd a munkát!”

Nagy József, a párt hűséges katonája, a 39-es dandár szolgálatvezetője így halt meg. A debreceni hentessegéd mindössze 28 éves volt.

A börtönből 1926-ban szabadultam. Az ítélet 5 évre megfosztott politikai jogomtól is. Üldöztetsem azonban nem ért véget. 1928-ban Szegedre költöztem, ahol röpcédulák terjesztéséért őrizetbe vettek. Az már szinte természetes volt, hogy 1944. április 3-án, mint megbízhatatlant, több elvtársammal együtt internáltak. Így kerültem a ricei internálótáborba, majd innen Szentkirályszabadjára és a mauthauseni haláltáborba. A 204 tagú csoportból 34-en maradtunk életben. 1945. április 24-én érkeztem haza Szegedre.

Ezzel lezárult életemnek egy sok megpróbáltatással járt korszaka. Ha megtörtén is, de frissült erővel vethettem bele magam abba a munkába, amelyben a munkásosztály, a párt vezetésével megkezdte annak az új társadalomnak az építését, melyért korábban is küzdöttem.

BODNÁR LAJOS

* E cikkett szovjet testvérlapunk, az odesszai Vescernaja Odessza közölte október 11-én, Szeged felszabadulásának ünnepén.

Alekszandr
Mezsirov

Öreg ég

Éltünk alattad öreg ég,
a gyökerünk a földben,
mi adjuk a nép kenyerét,
és ázunk esőben,
de föltámadt a napos ég,
valahol itt a porba,
a mindennapok kenyerét
— uram — add meg nekünk
[ma.]

Kit éltetett a sík mező,
az megbékélhet evvel,
elég egy ásonyi erő,
hogy megéljen az ember.

(Ódáh János fordítása)

HERCZEG KLÁRA: AURORA